

## Stereotipuri culturale și excesul matern

Una mamma italiana è una benedizione  
di Dio.

Zicală italiană

Acum pot să mor de un atac de cord,  
misiunea mea pe pământ s-a încheiat,  
mi-am așezat băiatul la casa lui.

Isabel Allende

Lumea în care trăim are o diversitate atât de mare, încât nu ne descurcăm ușor. Economia psihologică ne ajută să folosim stereotipuri. Gaston Bachelard considera că simplificarea realității atrage după sine sacrificarea unor aspecte ale acesteia. Dar cu asta nu am spus totul despre stereotipuri.

Psihologii s-au preocupat de modul în care se formează stereotipurile și în care are loc procesarea

informației despre noi și lume, precum și de stabilitatea lor. S-a constatat că stereotipurile se formează repede, dar se schimbă foarte greu. Ele sunt foarte rezistente la schimbare. La fel se întâmplă și cu impresiile noastre. Ce este mai interesant este faptul că stereotipurile, impresiile și experiențele noastre negative sunt mai rezistente decât cele pozitive. Acest lucru îl putem vedea ușor. Dacă ne-am format o impresie proastă, negativă despre o persoană, această impresie se va schimba într-o impresie bună, pozitivă mult mai greu decât invers. Mult mai ușor ne schimbăm impresia bună în una rea sau negativă.

Creierul nostru are o mult mai mare sensibilitate față de tot ce este negativ, fie că e vorba despre impresii, experiențe sau evenimente. Memorăm mult mai mult întâmplările nefericite, ghinioanele, necazurile, decât pe cele fericite. Ținem minte mai bine criticile care ni se aduc decât complimentele și laudele. Această forță a negativului este uimitoare. Avem o sensibilitate neurologică la negație, la respingere, la refuz, la a ni se spune „nu“. Și asta, probabil, pentru că aprobarea se asociază cu simpatia, cu dorința firească de a fi plăcut, acceptat, admirat. Există, de aceea, strategii de a-l folosi pe

„nu“ astfel încât să nu atragi prin asta antipatia, ostilitatea sau chiar dușmănia.

Să revin însă la psihologi și la prestigiul psihologic al negativului. Roy F. Baumeister (2001) a scris un articol care a făcut senzație începând chiar cu titlul. Se numea „Bad Is Stronger Than Good“ („Răul este mai puternic decât binele“). Cum susținea el afirmația făcută în titlul articolului? Afirmația sa se baza pe faptul că ea este un principiu psihologic solid al naturii umane. Din punct de vedere emoțional, reacționăm mai puternic la emoțiile negative. Un argument interesant este adus în sprijin. 74% dintre cuvintele englezești se referă la trăsături negative de personalitate – în limbaj obișnuit le numim defecte; pentru psihologi, ele sunt atribute negative –, 62% dintre cuvinte exprimă emoții negative și doar 32% exprimă emoții pozitive. Oare ce procente am putea găsi pentru limba română? Nu știu să se fi făcut cercetări similare la noi. Unii susțin că toate limbile se comportă la fel, că ar fi vorba despre o caracteristică universală a structurii limbajului.

Există stereotipuri culturale ale mamei și mai ales ale mamei de băiat. Aceste stereotipuri sunt foarte rezistente la schimbare, au o mare influență

asupra modului în care îi percepem și îi evaluăm pe cei din jurul nostru, fiind adânc înrădăcinate în cultura populară. Unele iau forma proverbelor sau zicătorilor. Mama evreică, mama italiancă, mama indiană apar ca stereotipuri larg răspândite, caracterizându-se prin trăsături negative de personalitate. De aceea, ele afectează mult relațiile interpersonale, devenind adevărate prejudecăți. Orice mamă obișnuită pare să fie o versiune mai blândă a acestor stereotipuri. Diferența dintre o mamă obișnuită și o mamă devenită stereotip este că aceasta din urmă prezintă o serie de trăsături ale mamei obișnuite la care se adaugă un „prea“. Prea grijulie, prea cicălitoare, prea băgăcioasă etc. Este vorba despre un exces care devine ceva negativ.

Mama evreică apare ca un stereotip cultural foarte mediatizat în comedii cu evrei, scrise de evrei și neevrei, în emisiuni de televiziune și filme americane. Originea acestui stereotip, se spune, se află în cercetările cunoscutei antropologe Margaret Mead, făcute într-un *shtetl* european. Cercetările au fost finanțate de American Jewish Committee, Comitetul Americano-Evreiesc. Acest stereotip a fost asociat cu comunitățile evreiești din New York în care trăiau evrei veniți din Europa de Est. Antropologii consideră că acest stereotip este răspândit

în toate etniile, fiind în esență un stereotip de gen. În Israel, el este cunoscut ca referindu-se la mamele poloneze.

Rădăcinile acestui stereotip se leagă de auto-sacrificiul primei generații de evrei imigranți care, prin mame, și-au transferat aspirațiile, de a se adapta și de a câștiga un statut respectabil, copiilor pe care îi creșteau. Educația era îndreptată sistematic către obținerea unui prestigiu social, a unor poziții cât mai înalte în societate și a unui statut economic important. Mamele evreice sunt portretizate ca persoane foarte ambițioase, protectoare, extrem de grijulii să asigure condiții bune de trai copiilor lor – mai ales hrana –, emoțional foarte atașate de aceștia, dar și cu mari așteptări privind atașamentul și iubirea lor, chiar după ce devin adulți, având propriile lor familii.

Aceste mame consideră că maternitatea este sensul vieții lor, pretinzând copiilor-adulți respect și recunoștință permanentă pentru sacrificiile făcute de ele, dorind să fie mereu prezente în viața acestora. Nemulțumirile lor, reproșurile aduse le induc copiilor sentimente de vinovăție.

Acest stereotip ale mamei evreice este mai puțin prezent acum în literatură și film, micșorându-se treptat interesul celor care scriu scenariii sau care

realizează spectacole, emisiuni de televiziune, seriale sau de divertisment. Dar ele încă rămân în mentalul colectiv.

Poate că nimeni nu a reușit să construiască personajul viu, plin de haz al mamei evreice mai bine ca Gertrude Berg, care a creat, scris și produs serialul *The Goldbergs* și a jucat în el timp de 27 de ani începând din 1929. Mama evreică, dar și soția evreică în viața de zi cu zi, în domesticitatea vieții, au colorat viața tuturor americanilor, care au urmărit cu multă simpatie și umor acest lung serial. Ea era Molly Goldberg, o femeie amuzantă, profund implicată în viața de familie și în cea a copiilor ei, un personaj sentimental ale cărui aspirații erau mereu exprimate în comportamentul cotidian.

Joyce Antler, istoric de formație, a scris o istorie a mamei evreice, publicată în 2007. Cartea a avut succes, fiind considerată o contribuție la seria de figuri din cultura populară care sunt stereotipuri. Mama evreică este un stereotip solid. Sugerând o extensie a maternității dincolo de cultură, Joyce Antler conchide că „noi suntem toate mame evreice“. Tentația de a căuta în orice mamă o mamă evreică a inspirat suficient de mult încât să fie scrise alte cărți în care se repetă ideea că „în fiecare mamă există o mică mamă evreică“.